

KÜLTÜR VE SANATIN POLİTİK EKONOMİSİ

Devlet Tiyatroları Örneği

Sacit Hadi Akdede

EFİL YAYINEVİ

KÜLTÜR VE SANATIN POLİTİK EKONOMİSİ Devlet Tiyatroları Örneği

Genel Yayın Nu.: 109

ISBN: 978-605-4334-76-6

1. Basım, Mayıs 2011

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti.©2011
Efil©2011

Bu kitabın tüm hakları saklıdır.
Herhangi bir şekil ya da yöntemle çoğaltılamaz.

Sertifika Nu.: 12131

Sayfa ve Kapak Tasarımı: Serpil Bal
Baskı ve Cilt: Ayrıntı Basımevi

EFİL YAYINEVİ

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti.

Ahmet Rasim Sokak 18/2 Çankaya/Ankara, Türkiye

Tel : (+90) 312 442 52 10

GSM : (+90) 541 232 00 96

Faks : (+90) 312 442 52 12

www.efilyayinevi.com

Kültür ve Sanatın Politik Ekonomisi
Devlet Tiyatroları Örneği

Annem Şadiye Akdede'ye...

Kültür ve Sanatın Politik Ekonomisi

Devlet Tiyatroları Örneği

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
I. BÖLÜM	
Giriş	1
II. BÖLÜM	
Genel Olarak Türkiye’de Kültür Politikası.....	7
III. BÖLÜM	
Tiyatro Ekonomisi Çalışmaları ve Kültürel Ekonomi	
İçindeki Yeri.....	33
3.1. Kültürel Ekonominin Çok Kısa Bir Tarihi	34
3.1.1. Tanım ve Tarihçe.....	35
3.1.2. Maliyet Hastalığı	36
3.2. Dünyada ve Türkiye’de Tiyatro Ekonomisi Üzerine	
Yazılanlar	39
3.2.1. Gösteri Sanatlarının Ekonomik Analizi	
(Performing Arts)	39
3.2.2. Talep Tahminleri.....	41

3.2.3. Maliyet Yapıları ve Etkinlik	43
3.2.4. Tüketici Artığı ve Ödeme İsteği.....	45
3.2.5. Çalışma Koşulları.....	47
3.2.6. Sanatsal Yaratıcılığın Ekonomik Belirleyicileri.48	
3.2.7. Performans ve Getiri	50
3.2.8. Genel Ekonomik ve Politik Analizler	50

IV. BÖLÜM

Genel Olarak Devlet Tiyatroları: Türkiye’de ve Dünyada ...	53
4.1. Dünyada Devlet Tiyatroları Fikri ve Devlet Tiyatrolarına Duyulan İhtiyaç	54
4.2. Türkiye’de Devlet Tiyatrolarının Ortaya Çıkışının Kısa Bir Tarihi.....	57
4.2.1. Türkiye’nin Tiyatro Yapısı	59
4.2.2. Devlet Tiyatroları Talebi	60

V. BÖLÜM

Türk Devlet Tiyatrolarının Fiyat ve Maliyet Yapısı	75
5.1. Devlet Tiyatrosu Sanatçılarının Maaş Yapısı ve Dünya İle Bir Karşılaştırma.....	102
5.2. İzmir Tiyatro Anketi.....	117
5.2.1. İzmir Anketinin Ekonometrik Modeli	121

VI. BÖLÜM

Türk Devlet Tiyatrolarında Etkinlik.....	127
---	------------

VII. BÖLÜM

Politik Yapı	141
7.1. Devlet Tiyatrolarının Politik Ekonomik Modeli.....	158

VIII. BÖLÜM

Sonuç ve Öneriler	163
MATEMATİKSEL EKLER.....	169
KAYNAKLAR.....	173
DİZİN	177

Kültür ve Sanatın Politik Ekonomisi

Devlet Tiyatroları Örneği

ÖNSÖZ

“...If you’re not making people just a little bit angry, you’re not doing anything important...” “...Eğer insanları biraz olsun kızdırmıyorsanız, önemli bir şey yapmıyorsunuz demektir...”
Gary Stanley Becker, 1992 Yılı Nobel Ekonomi Ödülü sahibi.

Bu kitap genel olarak sosyal bilimlerle uğraşanlar ve özel olarak da ekonomistlerin daha kolay anlayabileceği bir yöntemle ve dille yazılmış olsa da, salt sosyal bilimciler ve ekonomistler için yazılmış değildir. Bu kitabın çok büyük bir bölümü, kültür meseleleri üzerine düşünen her okumuş ya da yazmış insanın okuyup anlayabileceği bir içeriğe sahiptir. Diğer bir deyişle ekonomist ve sosyal bilimci olmayanların da, kitabın bazı bölümlerini atlayarak okumaları durumunda, rahatlıkla anlayabilecekleri bir çalışma-

dır. Ekonomist olmayanların ve özellikle tiyatrocuların bu kitabın üçüncü ve dördüncü bölümü dışındaki bölümlerine daha çok ilgi göstereceklerini düşünüyorum. Bu iki bölüm dışındaki bölümlerde de istatistiki analiz ve ekonomi jargonu olmasına karşın, aynı zamanda ekonomist olmayanların ilgisini çekecek önemli çıkarımlar bulunmaktadır. Bu çalışma tiyatro tarihi ya da tiyatro eleştirisi türünden, tiyatro sanatını tarihsel ve sanatsal açıdan inceleyen bir kitap değildir ve bu beklentide olanlar için hayal kırıklığı yaratabilir. Bu kitap, hakkında oldukça sert tartışmalar olduğu devlet kurumlarından biri olan, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünün, ekonomik ve politik yapısını ortaya koymak amacıyla yazılmıştır. Ekonomik yapıdan, kaynak kullanımında etkinlik, devlet tiyatrolarına olan talebin belirlenmesi, devlet tiyatrolarının desteklenme oranlarının çıkarılması ve diğer ülkelerle karşılaştırılması, sanatçı çalıştırma politikaları gibi şimdilik birkaç alanını saydığımız konular, politik yapıdan ise yukarıda birkaç alanı sayılan ekonomik yapının hangi politik organ tarafından nasıl oluşturulduğu konusu anlaşılmalıdır. Bu ekonomik ve politik yapının bilimsel yöntemlerle araştırılması, popüler basında Devlet Tiyatroları (DT) hakkında çıkan olumlu ve olumsuz makale ve yorumların çokluğu karşısında, aslında geç kalınmış bir çalışmadır.

Kitabın her bölümünün okunmasının, profesyonel ekonomist olmayanlar için çalışmanın anlaşılması açısından gerekli olmadığını yukarıda vurguladım. Profesyonel ekonomist olmayanlar, özellikle regresyon ve denklemlerle ilgili bölümleri geçebilirler. Okumayı kolaylaştırmak açısından denklemler eklere kaydırılmıştır. Regresyon tablolarındaki rakamların anlamları ise tablolardan hemen sonra açıklanmaktadır. Regresyon ve denklemlerin dışında, DT'nin maliyet ve fiyat yapısının araştırıldığı bölümde, basit cebirsel işlemlerden başka matematiksel bir işlem bulunmamaktadır. Bu cebirsel işlemler ise dört temel işlemden öteye geçmemektedir. Bu kitap bir ders kitabı değildir. Bunun yanında kamu ekonomisi, uygulamalı mikro iktisat, gibi alanlarda yardımcı yayın ya da yüksek lisans öğrencilerinin araştırmalarında kullanılabilecek bir yardımcı kaynak kitap niteliğindedir. Kitap ayrıca

Kültür Bakanlığı bürokrasisinin ve kültürle ilgili teknokratların yararlanabileceği bir içeriğe sahiptir.

Denklemler ve tablolardan öte, denklem ve tabloların açıklamaları, ekonomist olmayanların da kolaylıkla anlayabileceği bir dil, içerik ve ümitle yazılmıştır.

Türkiye’de kültürel ve sanatsal olayların ve kurumların ekonomik analizini yapan çalışmalara çok rastlanmamaktadır. Uygarlıkların doğum ya da uğrak yeri olduğu sık sık vurgulanan ülkemizde değişik kültür varlıkları ve sanat eserlerinin ekonomik ve politik açıdan bilimsel bir biçimde çok sayıda makale ve kitaba temel oluşturacak bir şekilde araştırılmamış olması bir eksiklikler. Örneğin hangi kültür varlıkları nasıl ve ne kadar korunuyor? Bu koruma için yapılan kamu harcaması ne kadardır ve harcamanın hacmine kim, nasıl karar veriyor? Bu gibi sorular ayrıntılı ve bilimsel bir biçimde araştırılmamıştır. Bu çalışma Türkiye’de *kültürel ekonomi* alanına bir katkı yapmak amacıyla kaleme alınmıştır.

Bu kitapta Neo-Klasik iktisatın araçlarıyla DT’nin ekonomik analizi yapılacaktır. Marksist iktisatın araçlarıyla kültür ve sanatın incelenmesi başka bir çalışmaya kalmaktadır. Dolayısıyla bu kitap, kültür ve sanatın Neo-Klasik iktisat anlamında *politik ekonomisine* ilişkindir, kültür ve sanatın Marksist iktisat anlamında *ekonomi politigi* değildir. Bu tercihin nedeni verili toplumsal örgütlenme biçimimizde kamusal karar alıcılara pratik kararlar almalarında yardımcı olmaktır. Marksist iktisadın daha derin ve sistemin eleştirisine yönelik analiz araçları da elbette ki çok ufuk açıcı ve faydalıdır, bununla beraber bu çalışmanın konusuna dahil değildir.

Kültürel ekonomi bir ekonomi alt disiplini olarak 1960’lı yıllarda ortaya çıkmaya başlamıştır. Kültürel ekonominin konusu, kültür ve sanatla ilgili her konunun, ekonomik açıdan değerlendirilmesi ve ekonomi biliminin kavram ve araçlarıyla analiz edilmesidir.

Türkiye’de, ülkemizin oldukça hatırı sayılır kültürel oluşuma coğrafya oluşturmuş bir ülke olmasına karşın, kültürel ekonomi alanında, ülkenin hak ettiği önem ve sayıda eserler verilmemiş ve kültürel ve sanatsal varlık ve olayların ekonomik analizinin ya-

pılmamış olması üzücüdür. Kültür ve sanat hakkında daha ciddi, disiplinli ve planlı-programlı düşünmenin zamanı gelmiştir. Buradaki plan ve programdan sanatın planlanması ve programlanmasından çok, bu konudaki düşünce ve düşünmenin planlanması kastedilmektedir. Bir faaliyetin özendirilmesi ve caydırılması alanında ekonomi biliminin elindeki araçların zenginliği ve etkinliği, kültür ve sanat üretimi ve tüketimi hakkında ekonomi biliminden de yararlanılması gerektiğini bize hatırlatmaktadır.

Yakın gelecekte en pahalı ihraç malları büyük bir olasılıkla kültür ve sanat ürünleri olacaktır. Buradaki pahalılık salt satılan ya da alınan kültürel malın fiyatının yüksek olmasına işaret etmemektedir. Kültürel mal üretmemenin bedeli toplum açısından oldukça yüksektir ki bu tür pahalılığı görmezden gelmek ve çözümünü ihmal etmek ciddi sorunlara yol açabilir. İstanbul'un 2010 yılının Avrupa kültür başkentlerinden biri olarak seçilmiş olması, Türkiye'nin önüne kültür politikası ve ekonomisini düşünme bakımından önemli fırsatları açması açısından önemlidir. Bu önem sadece 2010 yılı ve o yıl gelmesi beklenen turist sayısı ile sınırlı değildir. Kültürel yatırımların getirileri birçok yatırım çeşidinde olduğu gibi hemen gerçekleşen türden ve aynı zamanda diğer yatırım türlerinden farklı olarak da turist sayısı, döviz gelirleri gibi büyüklüklerle de doğrudan bağlantılı değildir. Türkiye'nin kültür ihraç etmesi ve kendini daha iyi tanıtmayı, özgün kültürel ve sanatsal ürünler yaratarak dünyada saygın bir yer edinmesi ancak bugünden yapılan kültürel harcama ve yatırımlarla olanaklı olacaktır. Özgün kültürel ve sanatsal ürünler Batı'ya taklit eden ürünlerle sınırlı olmamalıdır; özgünlük tanım gereği taklide karşıdır. Özgün ürünlerin sadece Batı'ya ve dünyaya pazarlanması gerekir diye düşünülmemelidir. 2010 yılından sonra, İstanbul'un belli bir süre, tekrar kültür başkenti olma olasılığı düşük olacağı için kültür ve sanat yatırımlarına 2010 yılından sonra ara verilmeli ve kültür ve sanat faaliyetleri ve yatırımları toplumun öncelikler listesinde alt sıralara düşmeli gibi düşünceler 2010 yılı için yapılan harcamaların ve yatırımların toplum tarafından içselleştirilmesini engelleyecek, belli bir süre sonra da sanki o yatırım ve harcamalar hiç yapılmamış gibi olacaktır. Bu olası kültürel ve sanatsal geri düş-

meye izin verilmemelidir. Ayrıca 2010 yılı için yapılması gereken/ yapılan kültür ve sanat yatırım ve harcamaları sonucu ortaya çıkan kültür ve sanat ürünlerini öncelikle kendi halkımızın özümseyip, benimseyip sevmesi gerekmektedir. Sadece böyle bir durumda bu kültür ve sanat ürünleri halk tarafından içselleştirilir ve 2010 yılı sonrası için de bu ürünlerin devamlı üretilmesi için uygun özendirici bir ortam yaratılmış olur. Bu noktada kültür ve sanatın vitrindeki çalışanlarına gerçekten çok önemli ve zor bir görev düşmektedir. Bu klişe gibi duran cümle klişeleştirilmemelidir. Özgün eserlerin nasıl ortaya çıkacağı üzerine kafa yorulmalı ve bu eserler devlet desteği olmadan da ayakta kalıp izleyici bulabiliyor mu diye test edilmelidir. Sanat ve kültür insanları, halka *tepeden bakmayı* bırakmalı ve halkın kendine mal edeceği, katılacağı ve sahipleneceği kültür ve sanat ürünlerini *öncelikle bu halk* için üretmelidir. Bütün bu üretimin o kadar kolay olmayacağı açıktır. Kolay olması daha kalıcı olmasının bir gerekliliğidir.

DT'ye geri dönecek olursam; DT daha önce bu çapta bir analize tabi tutulmamıştır. Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü 2006 yılı için ilk kez olmak üzere detaylı bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda yıllık bütçenin dağılımı, oynanan oyun sayısı, toplam temsil sayısı, seyirci sayısı ve personel sayısı gibi çeşitli tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiş, dağınık duran bu veriler bir anlamda bir raporda toplulaştırılmış ve bir arada sunulmuştur. Bu raporda istatistiksel analiz yapılmamakta, sadece veriler sunulmaktadır. İstatistiksel analizlerde değişkenler arasında neden sonuç ilişkisinin ortaya çıkarılması, varsa bir trendin belirlenmesi ve projeksiyon yapılması gibi ham verinin çeşitli şekillerde yoğunlaştırılması gerekmektedir. Bütün bu yoğunlaştırmalar sonucunda politik karar alıcılara politika alternatifleri sunmak iktisadın ya da analizlerin *ete kemiğe büründürülmesi* demektir.

Bu kitabın yazarı DT'yi ne özellikle övmek ne de özellikle yermek gibi öncel bir duyguyla bu konuya eğilmiştir. Bu kitabın yazarı, Türkiye'de birçok devlet kurumunun çok etkin çalışmadığı kanısındadır. Burada DT hakkında yapılan analizler, çok kolaylıkla diğer kamu kurumları için de yapılabilirdi. Yöntem hemen hemen aynı, sadece kullanılan veriler değişmiş olurdu. Burada ya-

pılan analizleri, tiyatrolara değil de çok kolaylıkla devletin diğer kurumlarına, örneğin okullara, hastanelere, diğer hizmet üreten birimlere uygulamak isteseydik, sadece bu kurumlarla ilgili yeni veriler bulmak gerekecekti. Başka bir kurum değil de özellikle DT'nin seçilmiş olması, bu kitabın yazarının özellikle DT'ye karşı olası öngörüyağılarını kanıtlamak için değildir. DT seçilmiştir çünkü yukarıda ve sonra kitap içinde de vurgulanacağı gibi DT popüler basında son zamanlarda çok yer almaktadır ve taraflar sözde küçük bir bütçe üzerinde yani bir bardak suda kıyametler koparmaktadır. Yazar, çok büyük olmayan bir bütçe hakkında koparılan bu büyük kıyametleri ilginç bulmuştur ve bu kıyametlerin nedenlerini anlamak amacıyla bu konuya eğilmiştir.

Ayrıca DT Türkiye'nin önemli kültür kurumlarından biri olagelmıştır. Bu kurumun biraz da ekonomik bir açıdan incelenmesi yeni analiz pencereleri açması bakımından önemlidir. DT ayrıca Kültür Bakanlığı bütçesinin paylaşım kompozisyonu bakımından da önemlidir. DT, Devlet Opera ve Balesi ve Senfoni orkestraları Kültür Bakanlığı bütçesinin yaklaşık yüzde 40'ını almaktadır. Bu dağılımlar ileride kitap içinde ayrıntılı olarak incelenecektir. Dolayısıyla kültür tarihimiz içinde önemli görünen bir kurumun ekonomik ve politik açıdan incelenmesi oldukça ilginç ve yararlı olacaktır.

Bu kitabın istatistiksel analizleri DT'den aldığımız ham veriler kullanılarak yapılmıştır. DT'nin İstatistik biriminin çalışanlarına düzenli veri tuttukları ve bu verileri çok iyi sınıfladıkları için hem çok teşekkür ediyorum hem de onları işlerini çok iyi yaptıkları için candan tebrik ediyorum.

Bu kitabın yazılmasında verilerin düzenlenmesi ve istatistiksel analize hazır hale getirilmesi aşamasında yardımlarını esirgemeyen, kendisi de çok iyi bir araştırmacı ve akademisyen olan eşim Berna Binnur Akdede'ye çok teşekkür ederim.

Kültür ve Sanatın Politik Ekonomisi
Devlet Tiyatroları rneęi

I. BÖLÜM

Giriş

Devlet Tiyatroları'nın (DT) ekonomik yapısının araştırılmasının, DT hakkında basında çıkan daha ziyade politik içerikli ve olumlu/olumsuz haberlerin çokluğuna karşın, geç kalınmış bir çalışma olması olgusu önsözde vurgulandı. Son dönemde sert tartışmalara en çok konu olan kültür kurumu DT'dir. Milli gelir ve hatta genel bütçe içinde kendi başına toplumun bazı kesimlerince önemsiz görülebilecek bir harcama payına sahip olan DT'yi, bu kadar ateşli tartışmaların konusu yapan, hangi özelliğidir? Devlet tiyatroları hakkındaki tartışmalarla başlayan, sonradan devletin tiyatrosunun olup olamayacağına, devletin özel tiyatrolara yaptığı yardıma ve bu yardım ekseninde tiyatrocuların kendi aralarında ortaya çıkan kavgalara ve politikacıların devletin kültürel kurumlarına müdahale etmemesi gerektiğine kadar giden bu sert tartışmaların temelinde ne yatmaktadır?

Bu çalışmanın amacı yukarıdaki soruları ve benzerlerini ekonomi biliminin yardımıyla yanıtlamaya çalışmaktır. Tiyatro gibi bir konunun ekonomi biliminin yöntemleriyle incelenmesi, hiç ekonomi eğitimi almamış tiyatrocular ve tiyatroyla veya sanat ve kültürel olaylarla hiç ilgilenmemiş ekonomistlerce ilk bakışta yadırganabilir. Bu gerçekten de böyle olmuştur. Bu kitabın yazarı, bu çalışmanın henüz düşünce aşamasında, iki farklı meslek grubundan, tiyatrocu ve ekonomist insanlarla konuşma ve fikir alışverişinde bulunma fırsatı elde etmiştir. İlk sohbetlerde, tiyatronun ekonomi bilimiyle ne alakası var ya da ekonominin tiyatroyla nasıl bir ilişkisi olabilir ki, türünden tepkilerle karşılaşmak doğal olsa da sohbetlerin tekrarı veya uzaması durumunda, insanların tiyatronun ekonomi biliminin araç ve kavramlarıyla incelenebileceği konusunda ikna olduklarını görmek, yazarı bu çalışmaya devam etmeye özendiren en önemli faktör olmuştur. Bu çalışma bir anlamda ekonomi biliminin sadece milli gelir, işsizlik, enflasyon, v.b. kavramlarla ilgili ve sınırlı olmadığını, hayatımızı ilgilendiren ve hayatımıza giren hemen hemen her konunun ekonomi bilimi yardımıyla incelenip analiz edilebileceğini göstermesi bakımından çok önemlidir. Devlet tiyatrolarının bütçe içindeki payı çok düşük olabilir ki bu bütçe, kitabın daha sonraki bölümlerinde incelenecek ve uluslararası karşılaştırmalara konu olacaktır. Bu yüzden

de ekonomik açıdan incelenmesi çok önemli değildir türünden yargılar tiyatrocular ve ekonomistler arasında yaygın olabilir. Bu kitabın yazarı mikro birimlerin verimliliği ve etkinliğinin, makro etkinlik ya da verimliliğe götüren en önemli faktörlerden biri olduğu şiarından yola çıkmaktadır. Dolayısıyla sorunlu olduğunu düşündüğümüz herhangi bir kurum, mali büyüklüğüne bakılmaksızın, incelenmeyi hak ediyor demektir. Mali açıdan toplumda çok dikkat çekmeyen bazı kurumların, sosyal ve kültürel açıdan oldukça hatırı sayılır ağırlığı bulunuyorsa, bu kurumlardaki etkinlik ya da etkinsizlik, diğer kurumlara örnek oluşturması ya da *etkinsizlik hastalığı* nı bulaştırması bakımından toplum açısından çok önemlidir ve ekonomi biliminin süzgecine girmeyi fazlasıyla hak ediyor demektir.

Aynı şekilde, bu ülkedeki tiyatrocular da sanatsal yaratıcılığın, bırakınız sadece sanat kurumlarının yöneticiliğinin, ekonomiyle ilgisi olmadığını düşünüyorlarsa yanılıyorlardır. Sanatsal yaratım sürecinin bile ekonomiyle ilgisi bulunmaktadır; üstelik hem makro hem de mikro düzeyde. Salt sanatçılıkla geçinmek zorunda olanların daha yaratıcı ve yaratıcılıklarında daha üretken/sürekli oldukları sık sık dile getirilirken mikro faktörlerin ne kadar önemli olduğu konusunda farkında olmadan örnek verilmiş olmaktadır. Ya da bir kitabın fiyatının neden fiyat etiketinde yazdığı kadar olup da daha yüksek ya da daha düşük olmadığı sorusu da dogrudan piyasa koşulları ve kitabın yazarının talebiyle ilgili olan mikro bir sorundur. Tiyatro alanından örnek vermek gerekirse, tek kişilik oyunların bir dönem tiyatro grupları arasında neden çok popüler olduğu da hem mikro hem de makro ekonomik faktörlerle açıklanabilir. Bunun yanında kapitalizmin mi yoksa sosyalizmin mi sanatsal yaratıcılığı daha çok desteklediği ve özendirmediği, diktatörlüklerin mi demokrasilerin mi sanatçıları ekonomik açıdan daha rahat ettirdiği, ekonomik büyüme dönemlerinde mi yoksa kriz dönemlerinde mi devletin kültürel harcamalarının artacağı gibi sorunlar da daha makro ekonomik ve *politik ekonomik* faktörlere örnek oluşturur.

DT özeline dönecek olursak, tiyatro da millî gelirden veya merkezi bütçeden aldığı *mali payın* büyüklüğüne bakılmaksızın,

hem üretim (arz) hem de tüketim (talep) süreçlerinde çeşitli ekonomik analizlere maruz kalabilir ve kalmalıdır da. Eğer tiyatroyu devlet üretiyorsa ve her bir devlet harcamasının alternatif bir harcama alanı bulunuyorsa, bu harcamaların ekonomik olup olmadığı sorgulanabilir ve bu sorgulama meşrudur çünkü her devlet harcaması uzun dönemde bir vergi gelirine dayanmaktadır.

Bununla birlikte, devletin bütün kararlarında her zaman *ekonomik etkinlik* aranmamaktadır ve aranmamalıdır da. Bazı alanların ve o alanlara yapılan harcamaların varlığı, salt ekonomik etkinliğe bakılarak sorgulanamaz. Ülke ve toplum açısından hayati ve stratejik öneme sahip olan harcama alanları bu kategoridedir; ekonomik etkinlik herşey demek değildir. Politik etkinlik kavramının politik ekonominin kavramsal portföyüne eklenmesinde yarar vardır çünkü bazı alanlar ekonomik etkinliğe göre değil, politik etkinliğe göre desteklenir, özendirilir ya da bazı mal ve hizmetler politik etkinlik kriteri göz önüne alınarak üretilir. Politik etkinliğin ana belirleyicisi de politik gücü elinde bulunduranın, ilgili harcama alanını politik etkinlik alanına sokmasıdır. Ancak politik gücü elinde bulunduranın, o faaliyeti etkin bulmasıyla söz konusu faaliyet politik olarak etkindir diye tanımlanabilir. Dolayısıyla politik etkinlik ekonomik etkinliğe göre daha subjektif ya da daha keyfi bir kavramdır. Eğer devletin tiyatroyu doğrudan üretmesi bu alanlardan biri ise ekonomik etkinlik kendi başına tek bir etkinlik kriteri olamayacak demektir.

Bu kitapta ilerleyen bölümlerde ekonomik etkinlik konusunda ayrıntılı bilgi verilecektir. Şimdilik vurgulanmasında yarar gördüğümüz nokta, tiyatronun bir *erdemli mal* olmasıdır. Bu tür malların, toplum talep etmese bile üretimini ve tüketimini yaygınlaştırmaya çalışmak toplumsal refahı arttırmak açısından önemlidir. Dolayısıyla ekonomik etkinlik kriteri özel ve *kamu malları* için farklı bir değerlendirme yöntemine sahiptir. Kamu ve özel mal ayırımı teknik bir ayırım olduğundan, bu ayırımın bir özelliği üzerinde kısaca durulmasında yarar vardır. Özel mallarda bir malın faydası sadece o malı tüketen kişiye özgüdür ve bu tür mallarda *para veren düdüğü çalar* veya para verdiği kadar düdüğü çalar. Kamu mallarında ya da kamusal mallarda ise bir malın faydası sadece o